

Як відмічає Е.Н. Вайнер, “валеологічне виховання є процес формування ціннісно-орієнтованих установок на здоров’я та здоровий образ життя, побудованих як невід’ємна частина життєвих цінностей та загальнокультурного світогляду. У процесі валеологічної освіти у людини розвивається емоційне і, разом з тим, усвідомлене ставлення до здоров’я, засноване на позитивних інтересах та потребах, прагнення до самовдосконалення власного здоров’я та бережливого ставлення до здоров’я оточуючих людей, до розвитку своєї творчості та духовного світу, до усвідомленого сприйняття та ставлення до соціуму” [3: 25].

Таким чином, перед тим, як починаючий учитель молодших класів береться до здійснення валеологічного виховання своїх учнів, він повинен отримати ґрунтовну професійно-педагогічну вузівську підготовку, процес якої носить інтегрований характер. Таку підготовку може дати інтегрований вузівський курс, виділений із загальної біології – “педагогічна валеологія”, який заснований на принципі навчити людину бути здоровою та зберегти своє здоров’я.

На сьогоднішній день ця нова галузь педагогічної науки проходить процес становлення. Не визначені чітко основні категорії, задачі, структурні компоненти. Сам термін, який визначає дану науку, варіюється (“педагогічна валеологія”, “валеологічна педагогіка”). При цьому, ведучим принципом її структурування, як би ця наука не називалась, є раціоналістичний підхід до проблеми валеологічного виховання, який дає можливість учителю таким чином організувати процес валеологічного виховання, щоб його спрямованість та методи сформували у дитини здатність виявлення та розвитку в собі своїх потенційних можливостей, надолужити ту прогалину, яка утворилась в системі заходів, спрямованих на оздоровлення школярів. Як результат такої спрямованості виховання в дитини вже з перших днів формується поняття про здоровий образ життя. Але виховання – процес тривалий, тому формування здорового образу життя повинно носити цілеспрямований та систематичний характер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авдеева Н.Н., Ашмарин И.И., Степанова Г.Б. Здоровье как ценность и предмет научного знания // Мир психологии. – 2000. – № 1. – С. 68–75.
2. Амосов Н.М., Никитина Л.А., Воронцов Д.Д. Страна детства. Сборник. – М.: Знание, 1990. – 288 с.
3. Вайнер Э.Н. Валеология: Учебник для вузов. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 416 с.
4. Зайцев Г. Валеологический компонент постдипломного образования учителей // Педагогика. – 2000. – № 4. – С. 98–100.
5. Казначеев В.П. Здоровье: для чего и на сколько? // Валеология, 2000. – № 10. – С. 2–3.
6. Радіонова Н. “Чорнобильське забруднення” і остеопороз // Вісн. НАН України, 1999. – № 11. – С. 18–22.
7. Степаненков Н.К. Педагогика. – М.: 2001. – 448 с.
8. Стрипко Т.О. Стан екологічної освіти в школах України такий же плачевний, як і сама екологія // Педагогіка толерантності, 1999. – № 2. – С. 22–24.
9. Фарбер Д.А., Корниенко Е.А., Соньки В.Д. Физиология школьника. – М.: Педагогіка, 1990. – 64 с.

УДК 378. 147

С.В. Хмельковська

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Суспільні потреби України в розширенні міжнародних контактів у різних сферах життя спонукають навчальні заклади до пошуку ефективних шляхів вирішення цієї складної

проблеми. Потреба в знаннях іноземних мов щоденно зростає, що вимагає нового підходу до підготовки відповідних учителів. Розбудова України на демократичних засадах підвищує роль людського фактора у процесі становлення молодої держави. В зв'язку з цим змінюються мета, завдання і функції сучасної освітньої системи, що безпосередньо веде до реформування педагогічної освіти в цілому, і педагогіки вищої школи зокрема. Мета такої реформи – формування професіонала, майстра своєї справи.

Професійна підготовка студентів, що вивчають іноземні мови як спеціальність у вищому педагогічному закладі, не є новою проблемою. Питання формування та розвитку професійної компетенції, педагогічної творчості, майстерності, відповідних професійних здібностей, умінь та навичок розглядаються багатьма вченими-дидактами, а саме В.П.Фурмановою, В.В.Сафоновою, Н.Ф. Бориско, С.Ю. Ніколаєвою, Л.В.Ананьєвою та ін.

У зв'язку з сучасними вимогами до підготовки вчителя середньої школи виникає необхідність розробки та впровадження у навчальний процес таких методичних прийомів та засобів, які б найбільш ефективно сприяли комплексному рішенню завдань підготовки за фахом та вихованню майбутніх учителів. *Мета* нашої статті проаналізувати основні прийоми навчання іноземних мов у вищому навчальному закладі та виявити ті, які найбільш ефективно сприяють формуванню професійної автономії майбутніх учителів іноземних мов, практично готують студентів до їх педагогічної діяльності, розвивають творчу особистість педагога.

Психологічний словник характеризує творчу особистість наявністю в неї “здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю” [1, 55]. Серед перелічених складових творчої особистості здібності, за ствердженням вчених, виступають важливим показником творчості, її головнішою ознакою, ґрунтом для формування та розвитку творчого потенціалу людини (В.І. Андреев, С.О. Сисоєва). Н.В. Кузьміна визначає “здібності” як психічні властивості, які розкриваються і розвиваються в процесі творчої діяльності і тому самі є наслідком певної діяльності. Таке ствердження дає можливість розглядати здібності як продукт творчої діяльності особистості. Щодо *професійних здібностей*, вони розглядаються Б.О. Федоришиним як індивідуальні особливості розвитку і прояву структури психічних процесів особистості, що відповідають вимогам конкретних видів професійної діяльності.

У процесі дослідження рівнів професійних здібностей студентів початкового ступеня навчання інституту іноземної філології, ми зустрілися з проблемою недостатньої реалізації наявного творчого потенціалу студентів на заняттях з практики усного та писемного мовлення (УПМ), що негативно позначається на рівні їх професійної підготовки. При всій насиченості занять з УПМ творчими вправами, ігровими завданнями, проблемними питаннями, творчість студентів обмежується в більшості випадків естетичним оформленням комунікативних текстів необхідними фразеологізмами, крилатими фразами, прислів'ями і дуже рідко цитатами. Щоб більш детально дослідити рівень підготовки студентів других курсів до майбутньої професійної діяльності, ми проаналізували доповіді 35 студентів інституту іноземної філології на тему “Мій улюблений письменник”. Презентація матеріалу відбувалася у формі конференції, на якій студенти мали повідомити про біографію свого улюбленого автора, його творчий шлях, найвідоміші твори і т.ін. Результати показали наступне:

а) лише 10% студентів підійшли професійно до підготовки завдання. При презентації своїх робіт вони використовували наочність (фотографії, вирізки з журналів), представляли джерела інформації, на які спиралися при вивченні біографії письменника, складали власні коментарі з приводу змістовної сторони представлених і згаданих книг. Емоційно забарвлена мова цих студентів свідчила про великий інтерес як до інформації, яку вони представляли, так і безпосередньо до самого процесу підготовки матеріалу;

б) презентація творів інших учасників “літературної вітальні” мала вигляд монотонного переказу підготовленого тексту, який, хоч і відрізнявся насиченістю новими лексичними одиницями і фразеологічними оборотами, але не міг виконати поставленого

перед студентами завдання – зацікавити своїм виступом слухачів настільки, щоб їм особисто захотілося познайомитися з творчістю обраного для презентації автора.

Такі низькі показники сформованості професійної компетенції спонукали нас зупинитися на дослідженні причин інертності професійного мислення майбутніх учителів більш детально. Для рішення цієї проблеми студенти мали письмово дати аналіз проведеної роботи у вигляді творів-роздумів, в яких необхідно було: визначити слабкі і сильні сторони презентації, з'ясувати їхні причини, проаналізувати власне відношення до процесу підготовки презентації.

Результати творів-роздумів свідчать про відсутність на заняттях з практики усного і писемного мовлення цілеспрямованого комплексу завдань, що сприяє формуванню та розвитку професійних здібностей: дидактичних, дослідницьких, рефлексійних. При підготовці матеріалу студенти йдуть найлегшим шляхом і звертаються до найближчих джерел інформації: фахових підручників з готовими текстами, хрестоматій. У даному випадку завданням студентів при підготовці творів є реорганізація знайденої інформації, а в більшості випадків, звичайне завчання вже існуючого матеріалу. Адже оцінка представленої інформації залежить у першу чергу від кількості зроблених у тексті граматичних чи стилістичних помилок, а не від змісту або форми презентації матеріалу.

Проблема низького рівня реалізації професійних творчих здібностей студентів спонукала нас проаналізувати традиційні методи активізації творчих здібностей на заняттях з практики УПМ. За результатами анкетування, проведеного серед студентів і викладачів факультетів іноземних мов, завдання, спрямовані на розвиток творчості студентів, обмежуються складанням текстів (діалогів, монологів) на основі вивченої тематичної лексики, висловленням думок із приводу прочитаного чи почутого тексту, написанням творів на певну розмовну тему. Ігрові форми передбачають лише завдання на розвиток і закріплення нового лінгвістичного матеріалу, а дискусії у формі рольової гри відбуваються на рівні побутових міркувань. Щодо творчих та ігрових методів, вони знайшли у навчанні іноземних мов широке застосування. Але при всіх позитивних сторонах і якостях ігрових технологій та творчих вправ, типових для занять на мовних спеціальностях, вони не вирішують проблеми всебічного розвитку особистості, готової до інтегрування знань з різних областей науки з метою піднесення свого професіоналізму на більш якісний рівень.

Щоб сформуванню професійну компетенцію вчителя іноземної мови необхідно надати студентам можливість мислити при рішенні загальних чи часткових проблем. Умови навчання повинні стимулювати активну науково-дослідницьку діяльність, спрямовану на пошук, вивчення та аналіз нової необхідної інформації, на розвиток світогляду. Полеміка навколо проблемного питання повинна ґрунтуватися на фактах, доказах, вагомих аргументах, що у свою чергу мотивує пізнавальну діяльність студентів, змушує звернутися до додаткових джерел інформації, вчить аналізувати, зіставляти, робити висновки, інтегруючи при цьому знання з різних областей наук. Кінцевою метою сучасної педагогіки вищої школи повинна бути людина, яка здатна думати, спостерігати, аналізувати, вносити пропозиції, відповідати за їхню реалізацію і результативність, уміти долати конфлікти і протиріччя.

Отже, недостатній рівень творчих здібностей студентів молодших курсів, відсутність системи заходів, спрямованої на розвиток професійної компетенції майбутніх учителів іноземних мов, використання на заняттях з практики УПМ вправ, які розвивають лише мовленнєві вміння студентів-філологів спонукали нас на пошук якісно нових прийомів і методів, здатних найбільш ефективно вплинути на процес становлення особистості вчителя школи вже на перших курсах його навчання у вищому навчальному закладі.

Аналіз досліджених дидактичних джерел показав, що рівень методичної майстерності вчителя формується, розвивається та вдосконалюється шляхом систематичних тренувань професійно-комунікативних умінь у навчальних умовах, які максимально імітують реальні професійні ситуації. Реалізація зазначених умов знайшла своє застосування в таких моделях навчання, як професійно-методичне навчання, професійно-педагогічний діалог, методично-

орієнтоване навчання, професійно-комунікативний принцип у навчанні та ін. Яку б назву не отримала дана модель, в її основу покладено ґрунтовні положення професійно-спрямованого навчання, яке враховує лінгвістичний, психолінгвістичний, комунікативний і методичний аспекти майбутньої професійної діяльності вчителя іноземної мови в школі. Поняття “професійно-спрямоване навчання” визначається як методичний принцип, що припускає одночасне оволодіння спеціальними знаннями, навичками й уміннями і формування професійно значущих умінь з їхнього застосування в педагогічній діяльності. Для нього характерні високий рівень мотиваційної готовності, активізації уваги, особистої зацікавленості, інтелектуальних, мовних і професійно-педагогічних здібностей. Метою такого навчання виступають: формування творчого мислення фахівців, психологічної, теоретичної і практичної готовності до майбутньої професійної діяльності. Виходячи з мети, завданнями професійно-спрямованого навчання стають: розвиток автономії в прийнятті методичних рішень, формування критичної оцінки при аналізі і доборі навчального матеріалу; розвиток комунікативно-навчальних умінь вчителя іноземної мови.

Аналіз наукових праць, вивчення досвіду вчителів-новаторів, спостереження за навчально-виховним процесом та певний досвід роботи на мовному факультеті привели нас до висновку, що основними ефективними засобами розвитку вагомих професійних здібностей, вмінь та навичок майбутніх учителів іноземних мов виступають наступні компоненти методично зорієнтованої роботи студентів та викладачів практичних предметів, як: *участь у плануванні серії занять з вивчення певного лінгвістичного матеріалу; імітація фрагментів уроку з різними цільовими напрямками; самостійна або групова розробка та впровадження творчих вправ, дидактичних ігор, дискусій; аналіз та оцінка проведеної студентами та викладачем методично-комунікативної роботи та ін.* Кожна зі складових займає чинне місце у формуванні здібностей студентів до здійснення основних професійних функцій учителя іноземної мови: комунікативно-навчальних, виховних, розвивальних, гностичних, конструктивно-плануючих, організаційних. Усі перелічені засоби спрямовані перш за все на формування складових професійної компетенції майбутніх учителів: мовної, мовленнєвої та методичної.

Але, як свідчать результати проведеного нами тестування серед викладачів і студентів факультетів іноземних мов, вказані прийоми не знайшли свого належного місця у системі підготовки педагогічних кадрів для середньої школи. Зазначені методи використовуються лише на заняттях з методики навчання іноземним мовам, вивчення якої починається лише з третього курсу, а практичне опанування цим предметом відбувається протягом однієї академічної години у два тижні. В протизагу цьому, необхідно звернути увагу на той факт, що основний багаж професійних знань студенти одержують на профільних заняттях, тому використання навчальних можливостей практики УПМ для формування і розвитку професійної компетенції майбутніх учителів повинно знайти своє відповідне місце в процесі професійно-спрямованого навчання (А.И. Смирнова, Л.О. Михайлова, Л.В. Ананьева, Т.Ю. Тамбовкіна).

Так, наприклад, розробка та проведення студентами епізодів занять передбачає діяльність із знаходження та обробки необхідної дидактичної інформації, аналіз попереднього емпіричного досвіду, пошук та накопичення методичної інформації, апробацію запланованих методичних та комунікативних дій, розробку наочності, роздаткового матеріалу. Участь у плануванні певного заняття або серії занять з практики УПМ впливає на здатність формулювати задачу, формує оригінальність плану дії, розвиває здатність відмовитись від звичайних стереотипів, здатність до аналізу і узагальнення, розвиток аргументації. Коментар та оцінювання дій сокурсників та своїх особистих здійснює розвиток здатності студентів пояснювати та обґрунтовувати свою думку, здатності до міжособистого спілкування, ініціативності, терпимого ставлення до думки інших людей, розвиток здатності до адекватної позиції в діяльності і спілкуванні, логічного мислення, уяви, образного мислення, емоційного мовлення. В результаті здійснюється розвиток комунікативних та дидактичних здібностей, що передбачає зростання рівня мовленнєвої майстерності, до складу якої входять іншомовні

мовленнєві навички і вміння власного мовлення та вміння регулювання спільної діяльності з іншими учасниками навчально-виховного процесу. Завдяки професійно-спрямованому навчанню кожен студент має можливість удосконалювати свої педагогічні уміння відразу на професійному рівні. Працюючи з науковою літературою, він поступово, але систематично прилучається до спеціальної термінології, до дослідницької пошукової роботи, вчиться аналізувати і диференціювати методи і засоби навчання. Плануючи організацію уроків, дискусій, ігор, розподіляючи ролі, беручи на себе відповідальність за якість знань однокурсників, майбутній фахівець розвиває свої дослідницькі, організаційні, рефлексійні та інші здібності. Проведення епізодів уроку, розробка вправ та ігор, аналіз методично-комунікативної діяльності сокурсників – все це потребує ретельної підготовки та сумлінної самостійної роботи.

Таким чином, використання на заняттях з практики УПМ засобів професійно-спрямованого навчання є одним з ефективних шляхів розвитку професійних здібностей студентів, які вивчають іноземні мови як спеціальність. Враховуючи ефективний вплив професійно-спрямованого навчання на формування професійної автономії майбутніх учителів іноземних мов, актуальним питанням для подальшого вивчення стає можливість використання прийомів зазначеного навчання у позааудиторній роботі студентів при вирішенні самостійних групових та індивідуальних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. – К.: ІСДОУ, 1994. – 112 с.
2. Д.В. Чернилевский. Дидактические технологии в высшей школе: Учебное пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
3. Ананьєва Л.В. Моделювання змісту навчання професійно-педагогічного діалогу та його реалізація на початковому ступені навчання у мовному вузі / Іноземні мови. – 2000. – №4. – С.22–24.

УДК 378. 14

Н.І. Чабан

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З ЕТИКИ ТА ЕСТЕТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВУЗІВ

Інтегрування України до розвинутого європейського співтовариства поєднує в собі такі тенденції, як відтворення спільних для всіх розвинених країн закономірностей суспільного прогресу, а також торування до вершин людської цивілізації. Вітчизняна педагогічна наука має переосмислити та засвоїти позитивний досвід людства, аби, з одного боку, не втратити національної специфіки та історичних надбань, з іншого, — наблизитися до європейського стандарту.

Розробка педагогічної теорії, проектування педагогічних систем і процесів, зазначають Р. Безпальча, Д. Гамаш, О. Кустова, Л.М. Фредерік, К. Чорна, М. Шкурлат, можуть бути успішними за умов чіткого уявлення про те, на яких засадах базується взаємодія людини і соціуму, якого суспільства ми прагнемо, для життя в якій країні готуємо підростаюче покоління, від повторення яких помилок минулого його варто застерегти і що для цього потрібно зробити [3, 4].

Людська діяльність, будучи первісно синкретичною, у процесі розподілу праці трансформувалась у різні види й форми. Філософи, котрі займаються цією проблемою, виділяють чотири види діяльності, що утворюють замкнену систему, в якій кожен вид діяльності пов'язаний з рештою, має в них потребу, ними підтримується й опосередковується: